

Rama IX Art Museum Foundation

ศิลปะสองทางให้ศิลปะ:

๗๒ ปี ประยูร อุลุชาฎะ

๔๒ ปี น. ณ ปากน้ำ

Rama IX Art Museum Foundation

Rama IX Art Museum Foundation

ศิลปะส่องทางให้ศิลปะ

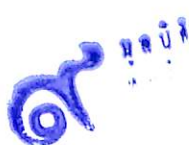
หนังสือที่ระลึก

๗๒ ปี ประยูร อุลุชาฎะ

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

วังท่าพระ: กรุงเทพมหานคร

กิจกรรมและหนังสือที่ระลึกเนื่องในวาระ

๗๒ ปี ประยูร อุลุชาฎะ

๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๓

สนับสนุนโดย

หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

มูลนิธิเสฐียรโกเศศ - นาคะประทีป

สถาบันไทยคดีศึกษา

สมาคมศิษย์เก่าศิลปศึกษา - ช่างศิลป์

กองทุนสุเชาว์ ศิษย์คณิศ

Rama IX Art Museum Foundation

สำนักพิมพ์เมืองโบราณ

สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยศิลปากร

สำนักช่างวรรณกรรม

คณะผู้ดำเนินงาน

ปรีชา อรชุนกะ

อดุล เปรมบุญ

กมล ฉายาวัดนะ

สุชาติ สวัสดิ์ศรี

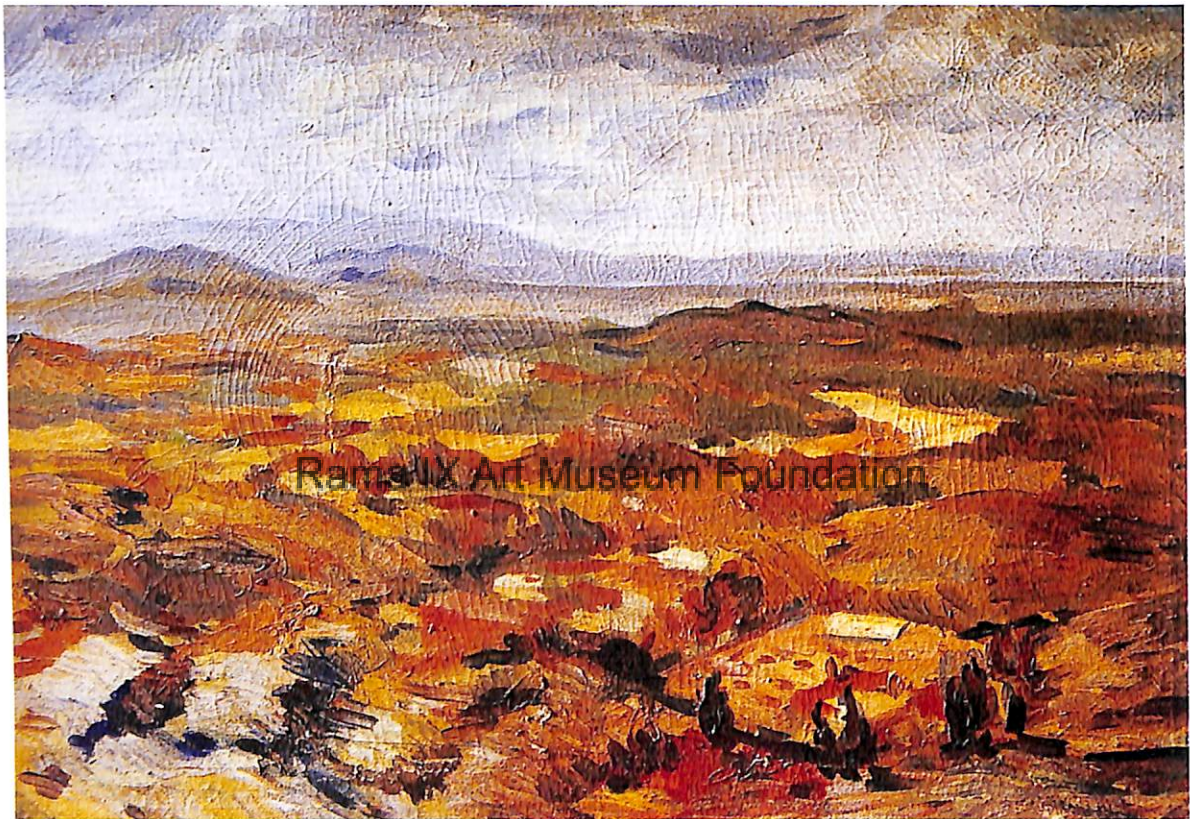
พีระ พัฒนพีระเดช

จัดรูปเล่มและพิมพ์

บริษัท วิสคอมเซ็นเตอร์ จำกัด

В. А. Б. Б. Б. Б.

ทิวทัศน์จันทบุรี
สนั่นมณีน้าโม, ๒๕๗๙
ได้รับรางวัลเหรียญทอง การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๖, ๒๕๕๘
สมบัติของ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ศิลป์ พีระศรีอนุสรณ์

ศิลปะย่อมไม่สิ้นสุด

...อะไรเล่าคือจุดมุ่งหมายอันแท้จริงของศิลปะ ข้อนี้เป็นเรื่องที่นักปราชญ์ต่างก็ให้ข้อคิด
ทู่มเถียงกันมานานแล้ว ไม่อาจยุติลงได้ง่ายๆ เพราะว่าคติของศิลปะย่อมไม่สิ้นสุดลงเพียงแต่อายุขัย
ของคนปัจจุบัน หรือแม้แต่สิ่งที่ล่วงมาแล้วในอดีต เรายังมีอนาคตอันไกลเบื้องหน้า ซึ่งเป็นหนทางอัน
ลึบลี้วดีกลึกเป็นอนันตกาล เหลือที่จะส่งกระแสความคิดติดตามไปดูได้ว่ายาวนานขนาดไหน แน่ละอดีต
อันผ่านมาย่อมเป็นเพียงสิ่งกระจัดย่อยเหลือเกินเมื่อเทียบกับอนาคตอันมองไม่เห็น กว่าที่จะถึงวัน
แตกดับภินทนาการของโลก เมื่อนั้นศิลปะอาจจะเกิดรูปใหม่ เจริญเติบโตขึ้นตามส่วนปัญญาของมนุษย์...
ศิลปะสมัยโน้น ย่อมผิดกับสมัยนี้ เช่นเดียวกับสมัยนี้ ไม่เหมือนกับในอดีตฉะนั้น...

๒๘, ณ ปากน้ำ

จากบทความเรื่อง ศิลปะปัจจุบัน ซึ่ง น. ณ ปากน้ำ ได้เขียนเพื่อการตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือสุจิตร์
"นิทรรศการจิตรกรรม ครั้งที่ ๒ ของศิลปินไทยร่วมสมัย" ณ หอศิลป์ปทุมวัน เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๙

เพื่อนและศิษย์

อาจารย์ประยูร อุชุชาภู

อาจารย์ประยูรเป็นศิษย์ศิลปากรรุ่นแรก ร่วมสมัยกับท่านอังคาร กัลยาณพงศ์ ซึ่งถูกออกจากมหาวิทยาลัย ก่อนได้รับปริญญา แม้ทั้งคู่จะเป็นศิษย์รักของอาจารย์ฝรั่ง และอาจารย์เพื่อ หริพิทักษ์ โดยที่จะกล่าวว่าทั้งสี่นามที่เอ่ยมานี้ มีอัจฉริยภาพด้วยกันทั้งสิ้นในทางต่างๆ กันและคล้ายคลึงกัน

ว่าเฉพาะอาจารย์ยูร ความสำเร็จคือความล้มเหลวของท่าน และความล้มเหลวนั้นแลก็คือความสำเร็จของท่าน กล่าวคือ เมื่อท่านเป็นบัณฑิตรุ่นแรกของมหาวิทยาลัยแห่งใหม่ ซึ่งเน้นในทางจินตมัยปัญญา ท่านจึงพัฒนารสนิยมไปไม่แต่ในทางจิตรกรรมตะวันตก หากรวมถึงดุริยางคศิลป์ทางคลาสสิกอีกด้วย ยิ่งได้มาบริหารงานทางด้านโรงเรียนศิลปศึกษา และดูแลกิจการด้านสหกรณ์ ก็ยิ่งทุ่มตัวเพื่อช่วยศิษย์ในทุกๆ ทาง หากไม่ว่าการทุ่มเทชีวิตจิตใจไปกับงานเช่นนี้ มีทางเพาะศัตรูโดยไม่รู้ตัว ผลก็คือ ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย ซึ่งก็คืออธิบดีกรมศิลปากร หากทางจับผิดเอาจนถึงกับต้องออกจากราชการ ทั้งยังต้องหลบซ่อนตัวในทางอาชญากรรมอีกด้วย แสดงว่าผู้บริหารชั้นสูงใช้ลำห้กล้าโค่น เพื่อล้างคนหนุ่มไฟแรงให้ขาดหายหรือให้ออกนอกแควดวงไปเอาเลย

ข้อผิดพลาดเพียงเล็กน้อยของอาจารย์ยูร ทำลายอนาคตในทางราชการของท่านอย่างหมดหนทาง แต่ก็ช่วยให้ท่านเปิดกว้างไปในทางศิลปศาสตร์แขนงต่างๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งล้วนเป็นภูมิปัญญาอย่างเดิมของประเทศไทย โดยที่ขณะนั้นยังไม่มีคนใดกล้าเปิดไปสู่สถาบันการศึกษาของเราที่เอาอย่างตะวันตกมาแต่รัชกาลที่ ๕

แม้อาจารย์ยูรจะไม่ทั้งความเป็นจิตรกร โดยเฉพาะก็สีน้ำและสีน้ำมันแบบตะวันตก ซึ่งท่านมีความเป็นเลิศ แต่ท่านหันมาสนใจศิลปกรรมไทย ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม โดยโยงไปทางประวัติศาสตร์ศิลป์และประวัติศาสตร์สังคม ตลอดไปจนโบราณคดีอย่างยากที่ผู้ซึ่งรับราชการในระบบจะเข้าถึงได้ และอาจารย์ยูรเข้าถึงได้ในสาขาวิชาต่างๆ เหล่านี้ อย่างลึกซึ้ง โดยมีเวลาออกไปสำรวจตรวจค้นของจริงตามถิ่นทุรกันดารต่างๆ ด้วยใจรัก โดยช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปสถาน โบราณวัตถุต่างๆ อย่างได้ผลยิ่งกว่าใครอื่นเอาเลยก็ว่าได้

ใช้แต่เท่านั้น ชีวิตที่ผกผันจากความเป็นข้าราชการหนุ่มผู้โก้หรู และการเป็นครูอาจารย์หนุ่มที่วัยรุ่นพากันแหวดล้อมอย่างหอมหวาน อาจารย์ยูรกลายเป็นคนที่ต้องเก็บซ่อนตัว อย่างปราศจากเงินเดือนประจำ ในขณะที่ต้องบำรุงเลี้ยงครอบครัว จากงานเขียนต่างๆ ทั้งทางรูปภาพและบทความ ไม่แต่ช่วยให้ท่านต้องปากกัดตีนถีบเท่านั้น หากช่วยให้ท่านเข้าใจพุทธปรัชญา ทั้งทางคันถธุระและวิปัสณาธุระ ผนวกกับการศึกษาโหราศาสตร์และไสยศาสตร์อย่างมีสติตามอุปายโกศลแบบพุทธ ซึ่งช่วยให้ท่านมีท่าทีที่ถูกต้องกับศิลป์และศาสตร์อันลึลับต่างๆ อย่างยากที่คนร่วมสมัยจะเข้าใจถึงดังจะเห็นได้ว่าคนรุ่นหลังท่านที่หาญเข้ามาสู่แควดวงแห่งรหস্যนัย แล้วหลงใหลได้ปลื้มจนซึ้งซึ้งเข้าไปตามๆ กัน

ความล้มเหลวจากระบบราชการของอาจารย์ยูร ช่วยให้เกิด น. ณ ปากน้ำ และนามปากกา อันเป็นอมตะอื่นๆ รวมถึงผลงานทางด้านหนังสืออีกมากมาย โดยที่งานเขียนนั้นๆ เกิดจากการสำรวจ ตรวจสอบค้นจากของจริง หรือจากการทดลองด้วยตนเองมาแล้วแทบทั้งสิ้น

การออกนอกระบบราชการ ช่วยให้อาจารย์ยูรเป็นตัวของตัวเอง อย่างไม่ต้องสยบยอมให้กับระบบ และการที่ต้องหลบหลีกหนีหน้าไปจากวงการสังคม ที่มักจะดัดจริตติดดิน กลับช่วยให้ท่านได้พบปะ จำเพาะแต่กัลยาณมิตร หรือศิษย์หาที่จงรักภักดีต่อท่านอย่างจริงจัง ทั้งท่านยังพร้อมที่จะเรียนจากศิษย์ อีกด้วย ดังการถ่ายรูปรูปนั้น ท่านถือว่า อวบ สาณะเสน ผู้เป็นศิษย์ ได้ประสิทธิ์วิทยาการหรือเทคนิค ต่างๆให้ท่านเอาเลยในขณะที่อวบก็เคารพเลื่อมใสอาจารย์ยูรตลอดมาแต่เล็กจนใหญ่ นี่เป็นเพียงตัวอย่าง เดียวที่ยกมาให้เป็นอุทาหรณ์

คุณูปการของอาจารย์ยูรกับห้าเดือนที่อุทิศให้อยูรยา ในวาระที่เราเตรียมงานอนุสรณ์ ๒๐๐ ปี แห่งการเสียกรุงในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ นั้น ไม่เชื่อว่ามิใคร่ทำคุณให้ยิ่งไปกว่านี้ หลังจากสิ้นพระยาโบราณราชธานินทร์แล้วยังการสำรวจตรวจค้นวัดวาอารามทั้งหมดในจังหวัดธนบุรีที่มีคุณค่าในทางศิลปกรรม และโบราณคดีอันควรแก่การอนุรักษ์นั้น ท่านทำเป็นบันทึกถวายเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (กิ) วัดทองนพคุณ ซึ่งเป็นเจ้าคณะจังหวัดดังกล่าวอยู่ (จนธนบุรีสิ้นสภาพไปรวมเป็นกรุงเทพมหานคร ในปี ๒๕๑๔) และพระคุณท่านก็มีเกียรติยศพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์สืบมาตามสถานที่ที่ท่านได้ไปปฏิบัติหน้าที่จนครบถ้วนตามที่ตั้งใจไว้ ถ้าเรามีพระเถระเช่นนี้ในปัจจุบันและมีศิลปินที่อุทิศตัวเช่นนี้ในทุกๆ จังหวัด เมืองคาพย์พของทางราชการจะเลวร้ายอย่างไร การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของเราคงดำรงอยู่ หรือปลอดภัยจากความหายนะเป็นแน่แท้

ที่เขียนมาอย่างย่นย่อนี้ ก็เพื่อที่จะยกย่องอาจารย์ยูรในทางส่วนรวมที่ประจักษ์แก่ข้าพเจ้า สำหรับในทางส่วนตัว ท่านก็เกื้อกูลข้าพเจ้าตั้งแต่สมัยเริ่ม สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เรื่อยมา บางอย่างก็อาศัยนิตยสารนั้น ช่วยให้ประธานองคมนตรีและองค์สกลมหาสังฆปริณายกโปรด ให้อนุรักษ์ธรรมาสน์อย่างดีที่สุดไว้ได้ ณ วัดวรจรรยาวาส เป็นต้น และเรื่องที่เขียนให้นิตยสารนั้น ล้วนมีค่าเป็นอย่างสูง แม้จนรูปที่ท่านยอมให้ทำปก ท่านก็ยกให้ข้าพเจ้ากับภรรยาในโอกาสที่เราเข้าสู่วิวิธมงคล โดยท่านห่วงใยเราตลอดมา คอยทำนายทายทักทั้งจากดวงชะตา และคอยตักเตือน ตลอดจนให้กำลังใจในฐานะผู้ใหญ่ที่มีคุณกับผู้น้อย แม้ข้าพเจ้าจะไม่ใช้ศิษย์โดยตรงของท่าน ก็เป็นศิษย์ นอกห้องเรียนของท่าน ดังที่ข้าพเจ้าก็ถือตนเช่นนี้กับอาจารย์เพื่อและอาจารย์ฝรั่งเช่นกัน

ในโอกาสที่ท่านมีอายุถึง ๖ รอบนักษัตร ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยและกุศลกรรมที่ท่าน บำเพ็ญมาโดยตลอด ได้โปรดช่วยปกป้องรักษาให้ท่านคลายจากโรคอาพาธ มีสุขภาพอนามัย ตลอดจน ความคิดและจิตใจที่เข้มแข็ง เพื่อเป็นกัลยาณมิตรของศิษยานุศิษย์และสาธุชนที่ตามีแว้วในทางคุณงาม ความดีตลอดไปชั่วกาลนาน

ส. ศิวรักษ์